

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle sopimusneuvotteluista Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon (EU-US-sopimusneuvottelut)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle sopimusneuvotteluista Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon (EU-US-sopimusneuvottelut) (U 40/2024 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle sopimusneuvotteluista Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon (EU-US-sopimusneuvottelut) (U 40/2024 vp): Liikenne- ja viestintävaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä U 40/2024 vp — UJ 22/2024 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Joni Korpinen, oikeusministeriö
- erityisasiantuntija Pauliina Penttilä, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Emma Patovuori, sisäministeriö
- lakimies Mikaela Nurkki, Liikenne- ja viestintävirasto
- tietoturva-asiantuntija Topi Toosi, Electronic Frontier Finland - Effi ry
- toimitusjohtaja Elina Ussa, FiCom ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Suomen Internet-yhdistys - ISOC Finland

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio antoi 5.2.2019 suositukset (ehdotukset) neuvoston päätöksiksi luvan antamisesta komissiolle aloittaa neuvottelut sopimuksen tekemiseksi Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon.

Neuvotteluiden tavoitteena on EU:n ja Yhdysvaltojen välinen sopimus oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon. Tavoitteena on, että neuvoteltava sopimus mahdollistaisi pääosin suoran vastavuoroisen yhteydenpidon osapuolien toimivaltaisten viranomaisten ja yksityisten palveluntarjoajien välillä sähköisten todistusaineiston hankkimiseksi rajat ylittävästi.

Tarkoituksena on, että neuvoteltavana oleva sopimus sisältäisi määräyksiä muun muassa toimivaltaisista tahoista ja viranomaisista, sopimuksen tarkoituksesta ja soveltamisalasta, tietosuojaan liittyvistä suojatakeista, määräysten antamisesta, tietojen luovuttamisesta sekä yleisesti tietojen hankkimiseen liittyvästä menettelystä osapuolten toimivaltaisten viranomaisten ja yksityisten palveluntarjoajien osalta. Sopimus koskisi pääasiassa ainoastaan tallennettua sisältötietoa. EU:n tavoitteena on pyrkiä saavuttamaan EU-sääntelyn kanssa yhteensopiva sopimus (erityisesti ottaen huomioon e-evidence-asetuksen vastaavanlainen sääntely), jossa otettaisiin huomioon EU-sääntelyssä vahvistettu tietosuoja- ja muu perusoikeussääntelyn taso.

Neuvotteluiden keskeneräisyyden vuoksi tässä U-kirjelmässä ei tarkemmin selosteta neuvoteltavana olevan sopimuksen sisältöä. Tämän U-kirjelmän lisäksi eduskunnalle toimitettiin U-jatkokirje UJ 22/2024 vp vaiteliaisuuspyynnöllä.

Valtioneuvoston kanta

Teknologinen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja vaikuttanut merkittävästi sen selvittämismahdollisuuksiin. On tärkeää jatkaa työtä sähköisen todistusaineiston saatavuuden tehostamiseksi erityisesti rajat ylittävissä tiedonhankintatilanteissa. Rikostorjunnan tehostamisessa on kuitenkin huolehdittava myös henkilötietojen suojan ja muiden perusoikeuksien asianmukaisesta turvaamisesta sekä valtioiden täysivaltaisuuden huomioon ottamisesta.

Valtioneuvosto korostaa, että Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä käytävien sopimusneuvotteluiden osalta merkitystä on EU:n sisäisellä asiaan liittyvällä sääntelyllä.

Valtioneuvosto kannattaa sitä, että EU pyrkii neuvottelemaan Yhdysvaltojen kanssa sopimuksen sähköisen todistusaineiston paremmasta saatavuudesta sen sijaan, että jäsenvaltiot tekisivät vastaavia sopimuksia kahdenvälisesti. Valtioneuvosto tukee toimenpiteitä, joilla edistetään sitä, että neuvotteluissa Yhdysvaltojen kanssa saavutettaisiin EU-sääntelyn kanssa yhteensopiva sopimus, jossa otettaisiin huomioon erityisesti EU-sääntelyssä vahvistettu tietosuoja- ja muu perusoikeussääntely taso.

Valiokunnan lausunto LiVL 14/2024 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Valiokunta pitää sopimusneuvottelujen tavoitetta tehostaa sähköisessä muodossa olevan todistusaineiston saatavuutta rajat ylittävissä tiedonhankintatilanteissa Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä hyvänä ja tärkeänä.

(2) Valiokunta painottaa yksityisyydensuojan, luottamuksellisen viestin suojan ja muiden perusoikeuksien toteutumisen varmistamista sekä unionin tuomioistuimen erityisesti luottamuksellisen viestin suojaa koskevan oikeuskäytännön huomioon ottamista sopimusneuvotteluissa. Valiokunta pitää keskeisenä, että sopimusmääräykset täyttävät yleiset perusoikeuksien rajoitusedellytykset, kuten sääntelyn täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta koskevat vaatimukset. Valiokunta pitää myös erittäin tärkeänä, että neuvoteltavat sopimusmääräykset ovat muutoinkin selkeitä ja tarkkarajaisia ja että myös tietojen kohteiden oikeussuojajärjestelyistä määrätään asianmukaisesti.

(3) Valiokunta toistaa neuvottelumandaattia koskevasta E-kirjeestä E 131/2018 vp antamassaan lausunnossa LiVL 2/2019 vp esille tuomansa kannan, jonka mukaan toisen valtion viranomaisilla ei tule olla mahdollisuutta saada suomalaisten yksityisyydensuojan ja luottamuksellisen viestin suojan piiriin kuuluvia tietoja sellaisissa tilanteissa, joissa se ei ole Suomen perustuslain tai yhteisöoikeuden mukaan sallittua.

(4) Saadun selvityksen mukaan mahdollisesta sopimuksesta aiheutuu palveluntarjoajille uudenlaisia tehtäviä, kustannuksia ja hallinnollista taakkaa. Liikenne- ja viestintävaliokunta on katsonut edellä mainitussa lausunnossaan LiVL 2/2019 vp, että palveluntarjoajille ei saa syntyä kohuttomia kustannuksia mahdollisista velvoitteista. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämä toteutuu nyt käsillä olevissa sopimusneuvotteluissa.

(5) Lisäksi liikenne- ja viestintävaliokunta on korostanut tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen toista lisäpöytäkirjaa koskevasta asiasta U 77/2021 vp antamassaan lausunnossa LiVL 1/2022 vp, että palveluntarjoajilla tulee aina olla oikeus täysimääräiseen korvaukseen viranomaisen avustamisesta, erityisesti, jos määräys tulee muun kuin sijaintivaltion viranomaiselta. Valiokunta katsoo, että tähän tulee pyrkiä myös nyt käsillä olevissa sopimusneuvotteluissa.

(6) Asiantuntijakuulemisessa on painotettu neuvoteltavan sopimuksen yhteensopivuuden tarvetta Euroopan unionin sisäisten sähköistä todistusaineistoa koskevien sääntöjen kanssa. Niin sanotun e-evidence-sääntelykokonaisuuden yhteydessä pidettiin tarpeellisena, että tietojen luovuttamista koskeva määräys tulee toimittaa palveluntarjoajan lisäksi myös kansalliselle viranomaiselle arvioitavaksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että kansallisella viranomaisella on tämän kaltainen rooli tietojen luovuttamismenettelyissä ja että viranomainen voi myös tarvittaessa riitauttaa tietojen luovuttamista koskevan määräyksen.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Liikenne- ja viestintävaliokunta ilmoittaa,

Valiokunnan lausunto LiVL 14/2024 vp

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 15.11.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jouni Ovaska kesk
varapuheenjohtaja Timo Furuholm vas
jäsen Marko Asell sd
jäsen Heikki Autto kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Petri Huru ps
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Vesa Kallio kesk
jäsen Sheikki Laakso ps
jäsen Mats Löfström r
jäsen Jani Mäkelä ps
jäsen Martin Paasi kok
jäsen Pinja Perholehto sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Juha Perttula